

Prædiken til Helligtrekongers aften

Matt. 2, 1-12

”Men visdommen, hvor kommer den fra? Hvor bor indsigten?” Sådan blev der spurgt i Jobs bog, der blev læst fra alteret: Visdom og indsigt, hvor kommer den fra?

Svaret i *Jobs Bog* er klart, visdom og indsigt findes ikke på jorden, den kan ikke købes for penge, for den kan ikke omveksles til noget andet end visdom.

Gud siger i *Jobs Bog*, at for mennesket er visdommen at frygte Herren, og indsigten er at holde sig fra det onde. Det bliver vi mindet om, hver gang vi beder: Fader Vor du som er i himlene, helliget vorde dit navn. Guds navn holdes helligt, han er tæt på os som en far, også selv om han er himmelsk. Og når vi i samme bøn beder: fri os fra det onde, så minder bønnen om, hvad det onde kan lægge øde.

Men hvorfor frygte Gud? Hvordan hører visdommen og det at være bange for Gud sammen? Er det ikke helt det modsatte af, hvad Luther lærte om, hvad det vil sige at tro på Gud. Luther oversatte tro med tillid. At tro på Gud er tillid; at tro på Gud er at vente alt godt. Men Job taler ikke om tro, men om visdom og indsigt; at visdommen er at frygte Gud, og at indsigten kommer af at holde sig fra det onde.

I fortællingen om de vise mænd hører vi, at vismændene får deres visdom fra himlen. De ser stjernen, der fortæller om fødslen af jødernes konge, lyse på himlen, og de drager ud i verden for at tilbede barnet i glæde over dets fødsel. Og efter de har fundet, hvad de søgte, lytter de til den åbenbaring, de får i drømme om ikke at vende tilbage til kong Herodes og fortælle, hvor han kan finde Josef og Maria med barnet. De handler ud fra det, de tror på. Derfor går de ikke tilbage til kong Herodes. Kong Herodes' ord blegner mod den drøm, som de tror, er Guds åbenbaring.

Vi hører ikke noget om, hvorvidt de havde overvejelser for og imod. Vi hører ikke noget om, at de vise mænd syntes, de skyldte Herodes noget, at de tvivlede og måske syntes, de burde holde deres løfte til kongen og gå vejen hjem via Jerusalem og give ham besked om barnet. De troede på det, de hørte i drømme, og så gik de en anden vej hjem. Kendetegnet ved tro er, at det inspirerer til handling. I disse år vil vi gerne gøre religioner til et spørgsmål om forskellige forestillinger. Man kan forestille sig så meget, og ofte bruges forestillingerne til at bagatellisere troens betydning. Men det afgørende er,

at tro inspirerer til handling, at tro og handling vanskeligt kan skilles ad.

Tro er et kendetegn ved kristendommen. Tro og ikke erkendelse eller viden taler evangelierne om. Det er en kerne at tro på, at Jesus er Guds søn. At Gud handlede således, at han i sin himmelske visdom forbandt sig med jorden ved at lade sin søn føde på jorden. Indtil da havde Gud været mennesket nær ved at blæse sine livsånde ind i vore næsebor. Det, der holder os levende, er Guds hellige ånd. Den levendegør alt omkring os, men det hænder, at vi glemmer det, fordi vi forveksler Guds levendegørende ånd med det, vi ser i verden, når alt med tiden ikke kun bliver til, men også bliver til intet. Da Gud handlede således julenat, at Hans søn blev menneske, tog han bolig i blandt os. Mere tydeligt kunne han ikke gøre det, når han ville vise sin kærlighed til det menneskeliv, som er. Det liv, som vi lever, som bliver til imellem os, og som svinder bort, når vi mister, taber det, ødelægger og misbruger det – det liv, som vi i desperation, i depression og med sortsyn kan male til intet, holder Gud frem som en gave af hans ånd. Den visdom kan verden ikke rumme. Den er skænket af Gud.

Tro og handling hører sammen. Det er der en dyb visdom i, som gør, at mennesket, fordi vi handler ud af tro, må frygte Gud. Vismændenes visdom består deri, at de under deres studier af himmelrummet, troede det, de så. De så stjernen, og de troede, at den var tegnet på, at Guds søn var født et sted i Judæa. De vidste ikke præcis hvor, derfor måtte de spørge sig for, men de vidste, hvad stjernen var tegn på, og derfor drog de af

sted.

Hvordan skal vi i dag blive klogere på, hvad visdom og indsigt er ud fra de vismænds vandring under stjernehimlen? De kiggede ud i himmelrummet, og så gik de ud i verden, rejste langt væk hjemmefra med gaver til den nyfødte. Der er forskel på det, vismændenes troede, og det, de ikke vidste. Det, man ikke ved, må man spørge om. De troede, at stjernen fortalte om fødslen af kongesønnen, men de vidste ikke præcis hvor. På vej til Jerusalem var de blevet i tvivl, stjernen lyste ikke over Herodes' gård, og derfor måtte de spørge sig for. De gik ikke bare ind i kongsgården, pakkede gaverne ud og stillede dem frem for Herodes. Deres spørgsmål er tegnet på deres tvivl. De var rådvilde, og de vidste ikke, hvor de skulle rette deres tilbedelse hen.

De troede, at stjernen ville vise dem vej, og derfor blev de glade, da stjernen igen lyste og viste vejen for deres fødder, da de forlod Herodes' gård og gik fra Jerusalem til Betlehem. Da de nåede hen til Maria med barnet, troede de, hvad de så. De spurgte ikke Maria: ”Er du mor til jødernes konge?” De troede, hvad de så. Det viser deres handling, for de tilbød barnet og fandt gaverne frem, som de havde bragt med hjemmefra.

Både følelsesmæssigt og med fornuften er det nemt at skelne mellem tro og tvivl, det er lige så nemt som at skelne mellem en kendsgerning og et spørgsmål. Men der er også en mere praktisk forskel for tvivl og tro. Tvivlen former ikke vores handlinger. Den gør dem diffuse eller får dem til at løbe ud i sandet. Og den kan få os til at tænke os om. Anderledes er det med troen. Den vejle-

der vores ønsker og former vores handlinger.

Den afgørende forskel mellem tro og tvivl er ofte tydeligt skildret i tegneserier, hvor Anders And eller Tom i Tom og Jerry kan gå i skyen eller dase i luften, så længe de ikke har indset faren og realiteterne. Så snart de ser, hvor de befinder sig, indhenter virkeligheden dem, og de falder ned og bliver slået til plukfisk. I de tegneserier repræsenterer virkeligheden, at der er en sandhed i verden, som er tilgængelig for den, der åbner øjnene – og det er helt almindeligt omvendt at kalde den troende for blind. For som troen jo netop vejleder vores ønsker og former vore handlinger, kan troende mennesker lade sig styre af illusioner, der får dem til at løbe i luften, lytte ukritisk efter ’manden fra bjerget’ eller kaste sig i døden. Ikke sjældent skildres det at tro på måder, så det er blevet et spørgsmål om at frygte den troende, der ikke sjældent beskrives som en, der er manipuleret eller ikke magter selv at tænke sig om og tage ansvar.

Men uanset hvad, når tro former vore ønsker og handlinger, er der god grund til at frygte, hvad vi tror på. Det er, som om rollerne er blevet byttet om i forhold til evangeliet til Hellig tre kongers aften: de troende er mistænkt for at være utilregnelige fanatikere, og de tvivlende er dem, vi foretrækker, de spørgelystne, uafklarede, de åbne. Det er, som den tanke er udbredt, at den troende har lukket øjnene for virkeligheden, mens den tvivlende er mere fornem, afventende og ikke lige så nem at løbe om hjørner med. Så nemt er det ikke i fortællingen om de vise mænd, Kong Herodes, hans hof i Jerusa-

lem og Maria med sit nyfødte barn. I den fortælling hører tro og handling sammen, og tvivl er muligvis stadig en nådegave, men som det er med troen, der viser sig i forholdet til handlingen, således viser tvivl sig ligeledes i forholdet til handlingen. Tvivlen standser handlingen, giver plads for spørgsmål, overvejelser og eftertanke, men den kan ikke erstatte den tro, som inspirerer til handling. Det vil evangeliet lære os om, for her står tvivl mod tvivl og tro mod tro, og forskellen er alt andet end lige gyldig. Det handler om indsigt og visdom og det at holde sig fra det onde.

Det hører til det at være menneske, at vi kan skelne mellem godt og ondt. Det er indlagt i urfortællingen om mennesket, at der er ondskab i verden, at mennesket er skabt i Guds billede, men pga. overtrædelser af Guds bud har vi erfaret, hvordan der kan skelnes mellem godt og ondt. Da Adam og Eva lod sig forlede af slangen og fik lyst til at blive som Gud, spiste de af frugterne fra det træ, som Gud havde forbudt dem at spise fra. Kendskabet til godt og ondt kommer med overtrædelser. Som mennesker kan vi ikke kende forskellen uden at have erfaringer med fejlslagne handlinger, gode hensigter, der faldt anderledes ud, kollektive forblindelser. Vi vil helst tale om forebyggelse og vejledning, men historisk set lærer vi også af den negative erfaring, og man kan kun være taknemmelig, når livet viser sig så nådigt, at ikke alle dumme og tankeløse handlinger bærer straffen i sig.

I fortællingen om vismændene hører vi ikke om tankeløshed, men om forbindelserne mellem tro, handling og ondskab. Efter vis-

mændene drog en anden vej hjem, greb Herodes i sin frygt for rivaler til våben og rejste en hær mod de forsvarsløse nyfødte børn i Betlehem. Barnemordet i Betlehem er fortællingen om, at erfaringer ikke nødvendigvis befrier os fra det onde. Herodes frygtede ikke Gud. Han handlede ikke ud af visdom, men ud af en kynisk statsmandskløgt. Han følte sig truet og skyede ikke noget middel. Han afholdt sig ikke fra at gøre det onde.

Ondskaben er så meget desto mere tydelig, fordi der ikke er noget forhold mellem de to parter. De er ikke modstandere, for der er ikke nogen egentlig kamp mellem to parter. Herodes sender sine soldater med våben mod forsvarsløse drengebørn under to år. De er ikke renlige, ikke alle kan gå selv, ingen af dem, som Herodes lader ofre for sin frygt, kan svinge et våben til selvforsvar. Den grusomme handling er sprunget ud af Herodes' tro på, at han er truet, at han vil miste magten. Det viser en konge, som har mistet sin proportionssans, Han har gjort sig selv til herre over liv og død.

Det nemmeste var at gøre Herodes til et særtilfælde, en syg mand, der ikke kan holdes ansvarlig for sine handlinger. Og på den måde kan vi kollektivt vende ryggen til ondskaben, benægte den ved at hæve den ud af vores normale dagligdags verden, gøre den til noget ekstraordinært, som er det almindelige menneskeliv fremmed. Vi kunne benægte, at ondskab overhovedet hører med til normalsfæren. Men det er ikke overbevisende at lade så meget af menneskelivet falde uden for det, vi kalder normalt og dagligdags. Det er det samme som at løbe fra ansvaret.

Det rystede verden, da Hannah Arendt skrev om processen mod Adolf Eichmann i Jerusalem i 1961. Eichmann havde været en af de hovedansvarlige for nazisternes folkemord i koncentrationslejrene. Hannah Arendt skildrede ikke Eichmann som en mand med en djævelsk karakter, et satanisk gemyt, som bevidst havde antaget ondskaben som det gode. Arendt fastholdt at se Eichmanns handlinger som udtryk for tankeløshed, som en der gjorde sig til systemets mand og løste opgaverne praktisk efterhånden, som de opstod. Hun fremhævede i sine reportager fra rettergangen det dagligdags og det banale ved hans overtrædelser – og hun fastholdt også at beskrive ham som en klovn.

”Alle kunne se”, skrev hun, ”at han var alt andet end ’et monster’, til gengæld var det svært ikke at mistænke ham for at være en klovn”. Det kan være vanskeligt at begribe, for klovnen er jo den, der får os til at le. Men en del af klovneriet i cirkus består i at skubbe sceneri og handling til det punkt, hvor al værdi benægtes, og når det sker, ikke bare i cirkus men i virkeligheden, bliver handlingen monstrøs og drabelig.

På den måde får Hannah Arendt os til at se noget om tyrannerne, når hun holder fast i at se Eichmann som tankeløshedens klovn. Det, hun vil have frem, er, at han ikke stod tilbage for at benægte al værdi, at gøre alting til intet. Men han gjorde det ikke storladent og mægtigt, men praktisk og hverdagsagtigt, når han førte sin protokoller og fik myrderierne til at foregå økonomisk og hensigtsmæssigt.

Herodes skilte i sin drabelige uro og frygt

Redaktion

Valgmenighedspræst
Margrethe Dahlerup Koch
V. Strandbjerg 32
6950 Ringkøbing
mdkoch@mail.dk

Sognepræst
Søren Jensen
Byløkken 27
8240 Risskov
sjen@km.dk

Søndagslæsning
udkommer hver uge på
www.grundtvig.dk
– hvor man også
kan tilmelde sig
elektronisk nyhedsbrev
om Søndagslæsning

Grundtvigsk Forum
Farvergade 27
1463 København K
Telefon 3373 2800
vartov@vartov.dk

spædbørnene fra livet. I jagten på en fjende kunne han let se bort fra børnenes værdi, de var intet værd. Mødrenes jammer kunne han overheøre. Og vi hører endda, at Herodes ikke var alene. Alle i hans hof var forfærdede over at høre, at jødernes konge var født i Betlehem.

Fortællingen om Herodes og vismændene belyser Jobs tale om, at visdom kommer af guds frygt, og indsigt kommer af at holde sig fra det onde. Den viser, at guds frygten ikke er for Guds skyld, men for menneskers. Herodes kunne i sin frygt retfærdiggøre barnemordet, fordi han kastede vrag på Gud. Han frygtede for sig selv, mere end han frygtede Gud – og i mindre målestok er det nok temmelig almindeligt. Hvis Herodes havde frygtet Gud, havde han måttet tro, at børnene i Betlehem var Guds, at deres liv var gudgivet som kongens eget liv. Men kongen og hele hans hof frygtede Gud mindre, end de frygtede for sig selv, og derfor handlede de ud fra den overbevisning og tro, og sådan skabte de rædsel, død og ødelæggelse omkring sig.

At frygte Gud er at tro, at menneskeliv med hverdag, fest, glæder og sorger, fællesskab, venskab og ensomhed, naturens gaver, dyr og planter, årstidernes skiften ikke er lige gyldige, men at det alt sammen er værdifulde gaver, fordi det tilhører Gud.

Den tro vil Gud gerne give os, men det er ikke nemt. Kynikeren og sortseeren i os er hurtig til at beslutte sig for, at det ene kan være lige så godt som det andet. Gud kender os, og derfor lod han sin søn føde. Han fremstod som et menneske, som spæd og hjælpeløs, midt i verdens fortrædeligheder, for at

gøre Guds himmelske målestok gældende her.

Amen

Kirsten Margrethe Andersen

Formand for Grundtvigsk Forum

Salmer :

136, 357, 137, 138